

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Dušan Karpatský

Adin Ljuca

(31 januar 2017 – 31 januar 2024)

U bogatoj historiji veško-južnoslavenskih kulturnih odnosa malo ko je ostavio tako dubok trag kao Dušan Karpatský, koji nas je napustio prije sedam godina.

U potpunoj suprotnosti s kontroverznim reakcijama povodom njegove smrti na južnoslovenskom prostoru, na tom istom prostoru, zahvaljujući njegovim saradnicima, poštovateljima i prijateljima, prije svega Andreju Stojkoviću, postavljen je niz izložbi, a nakon toga objavljena je i knjiga posvećena djelu ovog vrsnog kroatiste, prevoditelja i autora niza popularnih i korisnih knjiga, od stručne literature iz historije književnosti i bibliografskih djela, do njegovih slavnih kuhanica.

Andreja Stojković, koji se nakon smrti Karpatskog u februaru 2017. godine posvetio radu na njegovoj zaostavštini, organizirao je putujuće izložbu posvećenu njegovom djelu (2019. godine u Pragu i Puli, 2020. godine u Rijeci, Zagrebu i Bjelovaru; 2021. u Daruvaru i Sarajevu, te 2022. u Novom Sadu, Subotici i Beogradu). Ovom izložbom djelo Dušana Karpatskog prezentirano je upravo onako kako to i zaslužuje: na cijelom nekadašnjem srpskohrvatskom govornom području nije je nekad zajedničko književno tržište nakon raspada Jugoslavije podijeljeno na pet malih, zatvorenih u sebe kao pet olimpijskih krugova, među kojima do danas vrlo teško cirkuliraju knjige, ali zato se biznis, pa i onaj prljavi, obavlja s lakoćom kao i za vrijeme rata.

Rad Stojkovića i njegovih suradnika (Marijan Lipovac, Jaroslav Pečnik i Mia Stojković) krunisan je 2023. godine dvojezičnom knjigom **Dušan Karpatský (1935. – 2017.): Život i djelo/Život a dílo**, koja je do sada predstavljena u Beogradu, Zagrebu i Sarajevu, te krajem novembra 2023. u Pragu. Na objavlјivanju ove knjige surađivale su kulturne institucije i pojedinci, kako s cijelog hrvatskosrpskog govornog područja, tako i iz veške Republike. Knjiga je odštampana uz finansijsku podršku Ministarstva kulture Republike Hrvatske, hrvatskih medija i Lastavice, praškog udruženja građana porijeklom iz bivše Jugoslavije, a objavila ju je izdavačka kuća For Prague.

Nije lako sumirati tako bogato i raznovrsno djelo kakvo je iza sebe ostavio Dušan Karpatský. Njegova bibliografija sadrži 570 bibliografskih jedinica. Sa veškog na hrvatski preveo je 17 knjiga, dok je na veški preveo 126 knjiga južnoslavenskih autora. Onima koje to djelo zanima preporučujem ovu knjigu – iscrpnu, pri tom jednostavno koncipiranu i preglednu.

Uspjeh Stojkovićevog rada nas ne treba zavarati: on je rezultat njegove umjetnosti i ogromnog truda a ne poboljšanja situacije. Tenzije na hrvatskosrpskom govornom području danas su

nesumnjivo više nego u vrijeme smrti Karpatskog i kontroverznih reakcija povodom nje. Pod uticajem globalnih zbivanja kao i onih regionalnih, ponovo se zvečka oružjem i šupljom nacionalisti?kom retorikom. Zato smatram da nije zgoreg ponovo publikovati tekst *Etni?ki o?iš?en In memoriam*, koji je prvo bitno bio objelodanjen u ?asopisu *Diwan* (2017), a sada je uvršten u ovu sjajnu knjigu posve?enu jednom iznimnom ?ovjeku. Tekst je tako?e dostupan na <https://samizdat.nu>.

Etni?ki o?iš?en in memoriam

Dušan Karpatský (28.2.1935. – 31.1.2017.)

Otišao je ?ovjek koji je kao malo ko zadužio jugoslavensku kulturu. Kad sam pišu?i pogовор за jednu knjigu morao da na najkra?i mogu?i na?in sažmem njegovo djelo zapisaо sam: „bez njegovog rada u ?eško-južnoslavenskim kulturnim odnosima ostala bi crna rupa koju ne bi bilo mogu?e ispuniti“.

Uz tugu zbog njegovog odlaska ostaje i mu?nina od medijskih reakcija kod južnoslavenskih naroda ?ijim književnostima je posvetio život: od prešu?ivanja i ignorancije do demonstrativnog i grlatog prisvajanja jednog dijela njegovog djela. Dušan Karpatský je osu?ivao svojatanja i odricanja od književnika kao što su Ivo Andri? i Meša Selimovi? a sad se odri?u ili svojataju i njega. Njegov odlazak u hrvatskim medijima popra?en je „dostojno“: u jednom takvom (kratkom) ?lanku (Novilist.hr) 25 puta se pojavljuje rije? *hrvatski / Hrvatska* (kao da je preminula ona a ne on), dok je gotovo polovina njegovog djela prešu?ena. ?ista majstorija! Nijedna re?enica tu nije lažna, ali kompletan tekst pruža krivu sliku. Sve je prosijano kroz nacionalisti?ko sito. Dok se u hrvatskim medijima piše o „neumornom prevoditelju hrvatskih pisaca“ u Srbiji se šuti. I ne samo da se šuti, nego još uvijek vlada po?etkom 90-tih zauzeti stav da je Dušan Karpatský bio hrvatski nacionalista.

Koga zanima kakav je to zaista bio ?ovjek, neka uzme bibliografiju njegovih prijevoda (recimo sa portala Udruženja prevodilaca ?eške Republike) i obrati pažnju na imena autora i godine objavlјivanja.

Drugi svjetionik koji neupu?enom može pomo?i da se ne nasu?e u nekom od nacionalisti?kih pli?aka je *Epistolar* – kako je naslovljena knjiga korespondencije Dušana Karpatskog ili zbir pisama koje je primao tokom „posljednjih pedesetak godina, bave?i se književnostima bivše Jugoslavije, napose hrvatskom, i bivše ?ehoslova?ke, osobito ?eškom“¹ Ta knjiga nije samo zna?ajan dokument za književne histori?are: ona nudi mnoštvo materijala i povjesni?arima op?enito. Tako se npr. spominje jedan momenat iz razgovara u kojem je sudjelovao i autor, a koji je vo?en 22.2.1966. u stanu Voje Kuzmanovi?a koji je mal?ice po?eo da provocira Krležu pitanjima da li je socijalizam pravo rješenje za Jugoslaviju i sli?no. Krleža je tad rekao: „Znate što, Kuzmanovi?u, ja znam možda bolje od vas što sve u ovoj zemlji ne valja, ali zapamtite, još je ovo med i mljeko prema onome što bi tu moglo biti.“

Dok po ko zna koji put listam *Epistolar*, teško mi je da shvatim da sam 14.1.2017. dobio mejl od njenog autora, od Dušana Karpatskog, od onog istog ?ovjeka koji se 1958. u Pragu družio sa Rankom Marinkovi?em, ili 1960. sa Vaskom Popom. Veliki pjesnik mu se za to zahvalio jednostavnim rje?ima:

„Bgd. 16.10.60.

Dragi Dušane,

Javljam Ti se da ti kažem koliko mi je bilo priyatno tvoje društvo u tvom zlatnom Pragu, da te pozdravim iz Beograda i da ti obe?am da te ne?u zaboraviti

Vasko

P.S.

Budi dobar s decom. Nemoj da ih mnogo mu?iš sa znanjem. Kaza?e im se samo kad porastu.

V.“

Oni koji tvrde da je umro „neumorni prevoditelj hrvatskih pisaca“ a ne kažu da je taj isti prevoditelj prevodio i bosanskohercegova?ke autore, i autore iz Srbije, Crne Gore, pa ?ak i Makedonije i Slovenije (da ne kažem od Vardara pa do Triglava), nemaju ni mrvicu poštovanja prema tom ?ovjeku, jer odbacuju gotovo polovinu njegovog djela. Izgleda da se ni *In memoriam* ne može napisati a da nije etni?ki o?iš?en.

Oni koji tvrde da je umro antisrpski nastrojeni prevodilac i hrvatski naconalista trebali bi da znaju da je Dušan Karpatský:

- Krležijanac.
- Jedan od osniva?a ?eškog udruženja prijatelja nedjeljive Bosne i Hercegovine.
- Da je 1992. preveo slavni Kišev esej *O nacionalizmu* kao kolektivnoj i individualnoj paranoji.
- Da je 1995. odbio da prevede antologiju hrvatskog ratnog pjesništva *U ovom strašnom ?asu* od Sanadera i Stama?
- Da je 1996. odbio da prevede *Usud naroda* iliti *Bespu?a* dr. Franje Tu?mana
- Da je do posljednjeg dana bio ?lan praške Lastavice, udruženja gra?ana porijeklom iz bivše Jugoslavije i da je svoje posljedne knjige prijevoda objavljivao u suradnji s tim udruženjem.

Odbiti Ivu Sanadera ili veleposlanika Zlatka Stahuljaka koji je osobno vršio pritisak da se prevede „vrijedno“ djelo dr. Franje Tu?mana, zna?ilo je zatvarati si vrata, uskra?ivati si mogu?nosti...

Veleposlanik Stahuljak u pismu od 30.4.1996. piše: „Bili ste svjedok ?injenice, da Vas nisam nagovarao, a kamo li silio, u pitanju knjige poezije *U ovom strašnom ?asu*, Sanadera – Stama?a... (...) Sada je druga situacija. Djelo dr. Tu?mana *Usud naroda*, kako sami utvr?ujete, najbolje je što je napisao, a i objektivno je veoma vrijedno i njime se u dobrom svjetlu preneseno prezentira Hrvatska i Hrvati... (...) Sad je druga situacija i za mene, i ja ?u biti u prvom redu na osobnoj kušnji, ne u?inim li ništa, jer knjiga zaista vrijedi. A Vi ste taj broj jedan, koji jedini može u pravom duhu, visoko razumljivog ?eškog jezika tu knjigu prevesti, kako bismo je mogli ovdje objaviti i biti sigurni u njezino produktivno djelovanje za Hrvatsku. (...)“

Uprkos brojnim pokušajima (da ne kažem velikom pritisku, nadstandardnom honoraru i bonusu u vidu susreta s predsjednikom i posjete Brionima) Dušan Karpatský ipak nije preveo tu knjigu iako mu je bilo jasno da ?e to uraditi neko drugi. Odnos sa veleposlanikom Stahuljakom „neumorni

prevoditelj hrvatskih pisaca“ opisao je ovako: „naša suradnja, nažalost, nije bila baš izvanredna: ja nisam htio prevoditi ono što je od mene tražio veleposlanik, a on opet nije pokazivao interes za to što ja prevodim i objavljujem bez ikakve pomoći države koju je on predstavljao“.

A šta je to u isto vrijeme prevodio neumorni prevoditelj? Prevodio je Miroslava Krležu, Dubravku Ugrešiću?, Predraga Matvejevića, ali i Danila Kiša, Raymonda Rehnicera....

Volio je Hrvatsku ali koju?

Iako je očigledno da kao krležijanac, dakle internacionalista, nadilazi uboge nacionalističke standarde – i nakon smrti i hrvatski i srpski nacionalisti ga u njih uporno pokušavaju utjerati. I pri tome im sigurno nije bitno da li je on prevoditelj hrvatskih ili srpskih pisaca, bitno je da se održava ta crno-bijela nacionalistička slika svijeta.

Posljednji ispravaj i kremacija Dušanu Karpatskog obavljeni su 9.2.2017. na Olšanskom groblju u Pragu. Na istom groblju na kojem je sahranjen glavnokomadajući austrougarske okupacione vojske, tipičnog austrijskog imena *Filipović*. To me podsjetilo na jedan momenat iz te dobi: kad je austrougarska vojska 1878. „oslobodila“ Mostar pod vodstvom generala s takozvanih austrijskim imenom *Jovanović*, među mostarskim stanovništvom nastao je veliki metež jer se nisu mogli dogovoriti da li da „oslobodioce“ dočekaju sa latinskiim ili ciriličnim natpisima dobrodošlice, na kraju se pogodiše da to budu latinski natpisi među srpskim barjacima. Onda je napravljen i slavoluk u sasvim turskoj formi, od skupocijena platna i kadife, s turskim natpisom. A i četiri sefardske obitelji sa 19 duša pripremile svoj doček...

U češkoj je običaj da se tokom ispravaja i obreda kremacije pokojnik isprati sa tri pjesme. Kad smo prije tri godine pratili gospodinu Emu, suprugu Dušana Karpatskog, ženu s kojom je proživio pola stoljeća, posljednja pjesma bila je *Zbogom* od Arsena Dedića. Ista pjesma je ispratila i našeg Dušana. Kad se zavjesa zatvarala čuo se dragi Arsenov glas:

„Ti češ vlakom,

ja ču brodom,

zbogom!“

Tako je otišao Dušan Karpatský – za svojom Emom, za svojim Krležom. Uz stihove Arsena, s kojim su se međusobno neobično poštivali. A za Dušanom Karpatským dva dana kasnije uputio se i njegov prijatelj Predrag Matvejević, koji se s Dušanom pozdravljao „Srđanom (krležijanskim) pozdravom!“

Dragi Dušane,

i ja ti šaljem srđan krležijanski pozdrav u nadi da u vježnim lovištima u koja ideš neće biti onakvih ljudi kakve ovdje nisi htio prevoditi.

Adin Ljuca, 10.2.2017.

Notes

1. Svi citati su iz: Karpatský, Dušan: *Epistolar. češki i slovacki pisana pisma prevela i pjesme*

prepjevala Dubravka Dorotić? Sesar. Zagreb, Pula, Sarajevo, 2010. ?

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.